

УДК 343.211.3-055.2:352.07(477.46)

Кравченко Оксана,

доктор педагогічних наук, професор,

декан факультету соціальної та психологічної освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань,

Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

okskravchenko@ukr.net

Кучер Галина,

кандидат педагогічних наук,

начальник Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

м. Умань, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5807-7276>

galinakucher7@gmail.com

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК НА РІВНІ ГРОМАДИ: ДОСВІД МІСТА УМАНЬ

Анотація. У статті узагальнено регіональні аспекти інноваційного досвіду розробки системи заходів із забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, виявлення ефективних інструментів впровадження цієї системи. Встановлено, що такі інноваційні підходи запроваджуються в місті Умань, координаційний центр яких – Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Серед основних досягнень на шляху до встановлення гендерної рівності та дотримання прав жінок слід назвати такі: затверджена соціальна Програма протидії торгівлі людьми на період 2015 – 2020 роки; міська соціальна Програма з утвердження гендерної рівності на період 2015-2020 рр.; функціонує мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; прийнято рішення Уманської міської ради «Про приєднання до Європейської Хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад»; розроблено та затверджено Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі тощо.

Відповідно до цих програм вживаються заходи із попередження виникнення фактів насильства в сім'ї, насильства за ознакою статі та торгівлі людьми.

Ключові слова: громада, гендерна рівність, права жінок і чоловіків, державна влада, громадські організації.

Постановка проблеми. Рівність жінок і чоловіків є одним з основних прав усіх громадян та фундаментальною цінністю будь-якої демократичної держави. Забезпечення гендерної рівності – обов’язкова складова усіх міжнародних документів, у центрі яких знаходиться людина: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінська декларація та Платформа дій, інші міжнародні договори у сфері захисту прав людини та прав людини-жінок, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Україна впевнено крокує до забезпечення належного рівня життя всім категоріям населення. Концепція прав людини закріплена статтею 24 Конституції України щодо рівності конституційних прав і свобод громадян та їх рівності перед законом.

Статтею 12 Закону України «Про забезпечення прав та можливостей жінок і чоловіків» визначено механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків органами місцевого самоврядування.

Проте право на досягнення рівності жінок і чоловіків на рівні громади має бути не тільки юридично визнаним але й ефективно застосовуватися до всіх аспектів життя: політичного, економічного, соціального і культурного. А місцева політика використовуватиме гендерний підхід у своїй діяльності під час планування, реалізації, моніторингу й оцінки програм і проектів. Це обумовлює потребу вивчення та узагальнення кращого українського досвіду щодо забезпечення гендерної рівності в умовах громади, простежити управлінські особливості цього процесу, з’ясувати громадські та молодіжні ініціативи у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Важливий внесок у розробку гендерного підходу в педагогічній освіті, соціальній роботі, соціології, політології, філософії тощо внесли українські дослідниці: О. Вороніна,

Т. Дороніна, І. Кльоцина, О. Расказова, О. Кікінеджи, Т. Ісаєва, Н. Байдюк, О. Петренко, Т. Семигіна, Т. Марценюк, А. Ярошенко та ін.

Водночас, на часі дослідження регіональних аспектів щодо розробки системи заходів із забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, виявлення ефективних інструментів впровадження цієї системи, що і є **метою статті**.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, жінки і чоловіки на практиці не користуються однаковими правами. Соціальна, політична, економічна і культурна нерівність зберігається, наприклад, в умовах нерівності заробітної плати та відсутності політичного представництва. Ці нерівності є результатом соціальних концептів, побудованих на численних стереотипах у родині, школі, культурі, засобах масової інформації, сфері праці, організації суспільства. Таким чином, існує багато сфер, де можна діяти, реалізовувати нові підходи та здійснювати структурні зміни.

З'ясуємо змістове наповнення поняття «*громада*». Громада – це спільність людей. Термін «громада» (англ. community) походить з єдності двох слів «common» (спільний) та «unity» (об'єднання). Така спільність буває дуже загальною (стосуватися всіх сфер життя) або виключно специфічною. Жити у громаді, або спільноті, – передбачає мати спільні справи або зв'язок з іншими людьми. Людина, як соціальна істота, має жити в спільнотах. Вона від народження і протягом життя входить, виходить, є членом, функціонує, працює, відпочиває у складі різних спільнот, при тому, як правило, у багатьох одночасно [112].

Досить влучною зроблена характеристика розвитку громади, подана в Будапештській декларації (2004), де такий процес розглядається як умова зміцнення громадянського суспільства шляхом визначення пріоритетів дій у громаді та проектування місцевої соціальної, економічної та екологічної політики. Відбувається це, як визначено в декларації, за умови активізації громадянської позиції людей і їхнього прагнення брати участь у заходах та об'єднаннях у громаді, посилення можливостей інституцій та суб'єктів громади працювати у конструктивній співпраці з місцевими мешканцями для

проектування вмотивовано доцільних змін у громаді [1].

Відтак, можна говорити про самоорганізацію, мобілізацію населення, так і практичні заходи у діяльності місцевих органів влади та інших агентів розвитку громади, що зосереджується на повсякденному, сталому поступу відповідних соціальних технологій розвитку територіальної громади.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015) відбулася децентралізація, яка торкнулася і сфери соціальних послуг також, що створює умови для посилення відповідальності недержавного сегменту та органів місцевої влади за якість, фінансові засади, вибір суб'єкта надання соціальних послуг, адже вони перебувають на одному рівні із мешканцями громади, краще знають їхні потреби, тому якісніше можуть визначити ті категорії громади, які в конкретному місці мають пріоритет щодо уваги і допомоги, своєчасно виявити та зібрати об'єктивну інформацію щодо рівня складної життєвої ситуації соціально вразливих категорій, кількості зацікавлених осіб у вирішенні проблеми, а також є підстави раціональніше розподілити державні фінанси у залежності від пріоритетів і потреб своїх територіальних громад.

За даними **Державної служби статистики** чисельність постійного населення в м. Умань, за оцінкою, на 01.01.2019 року становила 82332 особи, серед яких 44,2% - чоловіки та 55,8% – жінки.

Умань це місто, яке впроваджує новітні технології в різних сферах життєдіяльності громади. Серед основних досягнень на шляху до встановлення гендерної рівності та дотримання прав жінок слід назвати такі:

➤ **13.03.2015 року** рішенням Уманської міської ради затверджена **соціальна Програма протидії торгівлі людьми на період 2015 – 2020 роки**, метою якої є запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності переслідування осіб, які вчиняють пов'язані з нею злочини або сприяють їх вчиненню, а також захисту прав постраждалих осіб від торгівлі людьми та надання їм допомоги.

➤ Також 13.03.2015 року рішенням сесії Уманської міської ради затверджена **міська соціальна Програми з утвердження гендерної рівності на період 2015-2020 рр., задля реалізації рівних прав жінок і чоловіків, ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі і розширення можливостей реалізації жінками і чоловіками свого ресурсного потенціалу**

➤ Від **06.12.2018 року Функціонує мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі**, до складу якої входять: психолог та штатні працівники управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, Центру інтегрованих соціальних послуг м. Умань. Мобільна бригада надає соціальні послуги шляхом проведення фахової консультації за допомогою телефонного зв'язку, з виїздом у спеціально організованому транспорті до місця проживання (перебування) постраждалих осіб чи іншого вказаного ними місця, у приміщенні управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Протягом 2019 року до мобільної бригади із заявами про скоєння домашнього насильства звернулося 6 постраждалих осіб (жінки). Спеціалістами мобільної бригади здійснено 6 виїздів за місцем проживання постраждалих осіб для надання термінової психологічної допомоги. Надано понад 40 послуг консультивання стосовно домашнього насильства, представництва інтересів, попередження конфліктів та складання плану безпеки для особи, яка постраждала від домашнього насильства (в тому числі за допомогою телефонного зв'язку).

➤ **20.12.2019 року** місто Умань офіційно висловило згоду дотримуватися принципів Європейської Хартії, про що прийнято рішення Уманської міської ради **«Про приєднання до Європейської Хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад»**. Міський голова Цебрій О.В. підписав заяву про приєднання до Європейської Хартії. Визначено контактну особу, яка повідомлятиме Асоціацію міст України про здійснені у місті заходи у сфері забезпечення рівності між жінками і чоловіками.

На початку лютого 2020 року місто Умань було розміщено в Атласі обсерваторії з метою підвищення видимості місцевого органу влади на європейському рівні. Контактна особа отримала пароль, який дає змогу просувати свій досвід та напрацювання щодо досягнення рівності між жінками і чоловіками та сприяє обміну інформації між підписантами і заохочення розвитку децентралізованої співпраці.

Перед тим, як скласти свій план дій потрібно провести діагностику та переглянути широкий спектр інформації, щоб краще зрозуміти ситуацію щодо гендерної рівності у місті, де є прогалини і на яких областях потрібно зосередитися.

Розпочато проведення діагностики з метою збору аналізу поточної ситуації щодо даного питання.

➤ **27 лютого 2020 року** з метою здійснення координації дій між суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі в місті Умань розроблено та затверджено рішенням Уманської міської ради **Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.**

Проводжуючи напрямки забезпечення запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі, гендерної рівності та протидії торгівлі людьми систематично в управлінні праці та соціального захисту населення Уманської міської ради проводяться засідання, наради, «круглі столи» за участі відповідальних структур Уманської міської ради та громадських організацій. Дані заходи охоплюють всі сфери життєдіяльності людини та громади в цілому і мають досить різноманітні теми: «16 днів проти насильства», «Організації надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства», «Запобігання та протидії домашньому насильству», «Відзначення Європейського дня боротьби з торгівлею людьми», «Координації дій щодо попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми», «Протидія торгівлі людьми».

Відповідно до затверджених Програм щодо забезпечення прав жінок та чоловіків розроблено завдання та заходи із попередження виникнення фактів насильства в сім'ї, насильства за ознакою статі та торгівлі людьми. По місту систематично проводяться заходи із залученням відповідальних відділів і структур Уманської міської ради та громадських організацій м. Умань, а саме:

- інформаційно-освітні заходи з питань правової освіти учнівської молоді та попередження домашнього насильства;
- інформаційно-роз'яснювальна кампанія серед населення, спрямована на запобігання потраплянню в ситуації, пов'язані з торгівлею людьми;
- виставки-огляди навчальної та довідкової літератури з питань запобігання та протидії насильства, гендерної дискримінації;
- конкурси тематичних малюнків для дітей та молоді на місцевому рівні;
- виготовлення та розповсюдження шкільної соціальної реклами щодо запобігання домашнього насильства;
- поширення серед населення міста листівок та буклетів відповідних тематик;
- інформація про проведені заходи висвітлюється на сайтах виконавчого комітету, відділах та структурах Уманської міської ради, управління праці та соціального захисту населення.

Місцеві органи виконавчої влади, в цілях наближення компонента державного управління до людей, повинні створити кращу платформу для боротьби з існуванням і відтворенням нерівності та для розширення можливостей рівноправного суспільства.

Актуальність проблеми посилюється у зв'язку із збройними конфліктами на Сході України.

Станом на квітень 2020 року на обліку в місті Умань перебуває **1280** внутрішньо переміщених осіб (765 сімей), в тому числі 333 дитини до 18 років, 298 громадян похилого віку та осіб з інвалідністю. Виїхало 588 осіб.

В місті проживає **753** учасника АТО, з них **50** осіб – жінки.

Соціальні послуги внутрішньо переміщеним особам, учасникам бойових дій та їх сім'ям надаються з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та місця проживання.

Всебічну підтримку сім'ям учасників АТО надає міська громадська організація «Родина героя».

Жінки-учасники бойових дій створили громадську організацію «Жінок Учасників АТО «Краса і Сила».

Задля забезпечення реалізації гендерної рівності жінок і чоловіків серед населення міста та надання з індивідуальним підходом соціальних послуг управління праці тісно співпрацює із громадськими організаціями соціального спрямування. По місту Умань функціонує 40 громадських організацій, 25 з яких очолюють жінки.

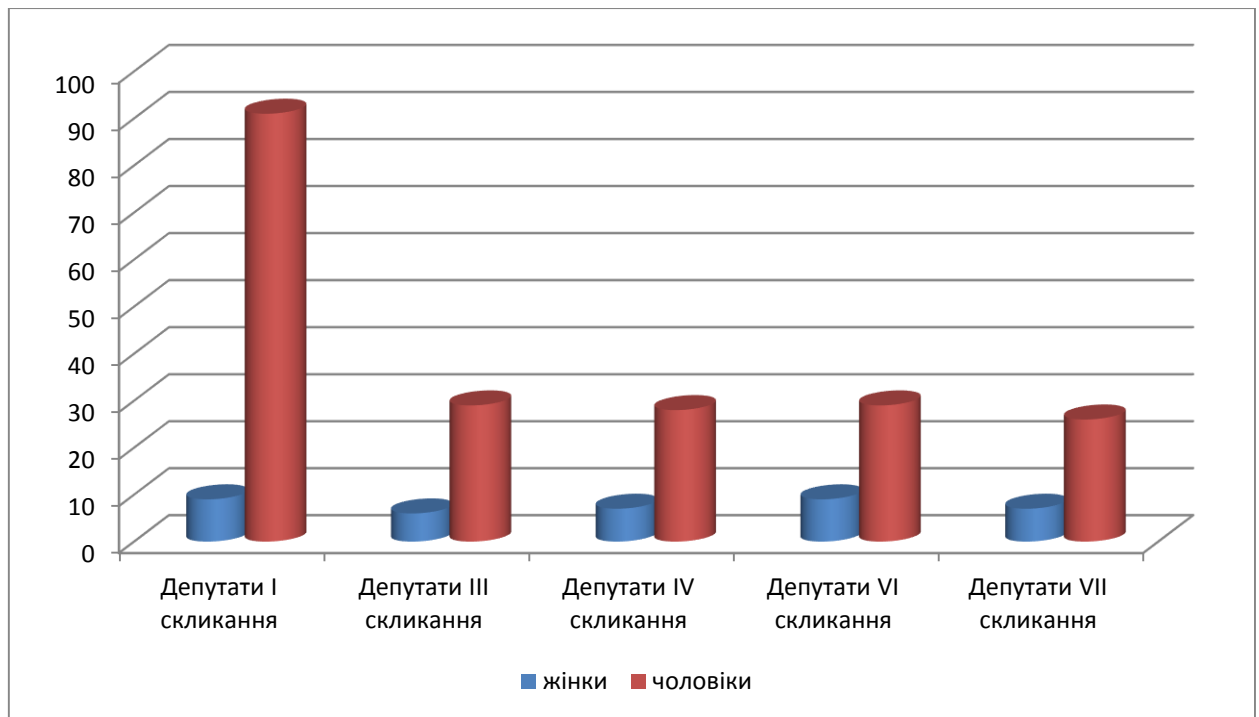
За ініціативи жінок-активістів міста створено Центр роботи з жінками «Софія». Діяльність Центру спрямована на забезпечення сприятливих умов для розкриття інтелектуальних і творчих здібностей жінок, формування їх демократичного світогляду, забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків.

З метою підвищення конкурентоспроможності жінки на сучасному ринку праці, допомоги у вирішенні питання працевлаштування спеціалістами центру зайнятості постійно надаються індивідуальні консультації та проводяться групові заходи серед жінок та дівчат щодо переваг легальної зайнятості.

Протягом січня-березня 2020 року послугами Уманського міського центру зайнятості скористалися 1799 безробітних громадян проти 1733 у відповідному періоді минулого року, що становить 104%. Серед загальної чисельності безробітних - 66% склали жінки.

Для Умані, як і для України, на жаль, притаманна низька залученість жінок у політичній сфері. Зокрема низькою є кількість жінок-депутатів міської ради.

Дотримання принципів гендерної рівності, під час планування реалізації, моніторингу й оцінки програм і проектів дасть змогу досягнути рівності жінок і чоловіків у соціально-економічному плані, доступності послуг та задоволенні потреб для жінок і чоловіків.

Тому потрібно долати стереотипи щодо ролі жінок і впроваджувати ефективні та інноваційні механізми залучення їх до місцевого економічного розвитку.

Соціальні працівники та фахівці з соціальної роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради постійно є слухачами тренінгової програми «Застосування гендерних підходів (рівності прав і можливостей жінок і чоловіків) задля об'єднання зусиль державних органів влади, бізнесу і громадськості».

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, а також громадські організації міста стали учасниками Регіональний форум жіночого лідерства, який проводився за організаційного сприяння Громадської організації Егаліте Інтернейшнл в рамках міжнародного проекту «Посилення жіночого політичного лідерства у територіальних громадах Київської та Черкаської областей» (Setting up a Network of Female Political Leadership in Kyiv

and Cherkassy oblasts of Ukraine to Strengthen the Participations of Women in Local Elections in Amalgamated Territorial Communities) та за підтримки Канадського Фонду Місцевих Ініціатив (30 січня 2020 року в м. Умані).

Мета форуму – посилення ролі жінок на рівні громад Черкаської області, розширення їхнього професійного світогляду, формування лідерських якостей, створення асоціації активних жінок-лідерок, які мають активну громадську позицію та прагнуть покращити рівень проживання у своїх громадах, зробити значний внесок у розвиток молодіжних ініціатив, соціокультурного стану, благодійності та соціального благополуччя.

Проект використовує підхід «Жінка жінці» і відкриває активним жінкам доступ до ресурсів, які можуть бути використані для створення інституцій, що підтримують розвиток жінок, молоді, організацію культурних заходів та розвиток благодійної діяльності, а також пошуку коштів на потреби хронічно хворих та незабезпечених людей, відкриття притулків для тварин і іншої благодійності.

Варто відзначити, що під час форуму було презентовано інноваційний досвід міста Умань щодо соціальної роботи з жінками і чоловіками для об'єднаних територіальних громад Черкащини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, виходячи із загального розуміння необхідності забезпечення конституційних прав, свобод і законних інтересів жінок, забезпечення їх рівних з чоловіками можливостей щодо реалізації їх прав і свобод як людини та громадянки, з урахуванням прав, свобод і законних інтересів жінок із груп множинної дискримінації, саме громада розробляє механізм та інструменти дотримання вищезначеного. Вивчення та узагальнення кращих регіональних практик сприятиме накопиченню позитивного досвіду у цій сфері.

Перспективними напрямками дослідження виступають теоретико-методологічні підходи щодо розробки інформаційно-просвітницьких програм і компаній на рівні громади у єдності: органи державної влади, заклади освіти, правоохоронні установи, заклади охорони здоров'я, соціальні служби та

громадські організації як інструмент профілактики і попередження негативних явищ дискримінації прав людини, в тому числі за ознакою статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Климанська Л. Д. (2018). Соціальний капітал громади. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конф., 15–16 берез. 2018 р. Київ, 2018. 128 с.

Declaration of the Fourth Ministerial Conference on Environment and Health (Budapest, Hungary. EUR/04/5046267/6). URL: <http://bit.ly/1k7kPX7>. Title from the screen.

Кучер Г.М. (2019). *Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади*. Дисертація на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук. Спеціальність: 13.00.05 – соціальна педагогіка, 2019

Kravchenko O., Voitovska A., Koliada N. (2019). Social and Economic Principles of Single Mothers' Support in Ukraine. *Advances in Intelligent Systems and Computing* 961, pp. 293–303 (Scopus). (https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-20154-8_27)

Кравченко О.О. (2019). До питання соціально-психологічного супроводу студенток із сільській місцевості в умовах закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. № 10. С. 148–154.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради: офіційний сайт. URL: <https://umanupszn.gov.ua>

REFERENCES

Klymanska L. D. (2018). *Developmental potential of contemporary social work: methodology and technologies*: materials of the IV International Scientific and Practical Conf., 15–16 mart. 2018 r. Kyiv, 2018. 128 s.

Declaration of the Fourth Ministerial Conference on Environment and Health (Budapest, Hungary. EUR/04/5046267/6). URL: <http://bit.ly/1k7kPX7>. Title from the screen.

Kucher H.M. (2019). *Social work with vulnerable population groups in the territorial community*. Thesis for a science. degree of candidate of pedagogical sciences. Specialty: 13.00.05 - social pedagogy, 2019

Kravchenko O., Voitovska A., Koliada N. (2019). Social and Economic Principles of Single Mothers' Support in Ukraine. *Advances in Intelligent Systems and Computing* 961, pp. 293–303 (Scopus). (https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-20154-8_27)

Kravchenko O.O. (2019). On the issue of social and psychological support for students from rural areas in higher education. *Innovative pedagogy*. № 10. S. 148–154.

Department of Labor and Social Welfare of the Uman City Council: official site. URL: <https://umanupszn.gov.ua>

Kravchenko Oksana
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Social Pedagogy and Social Work
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine

Kucher Galyna
Head of Labour and Social Protection Department of the Uman City Council
Uman, Ukraine

Abstract. The article summarizes the regional aspects of the innovative experience of developing a system of measures to ensure equal rights for women and men, identifying effective tools for implementing this system.

Among the major achievements on the path to gender equality and women's rights are: Approved Social Program for Combating Trafficking in Human Beings for the period 2015 - 2020; the City Social Program for Promoting Gender Equality for the period 2015-2020; a mobile brigade of social and psychological assistance to persons affected by domestic and / or gender-based violence; adopted a decision of the Uman City Council «On joining the European Charter of Equality between Women and Men in the Life of Local Communities»; Procedures for the interaction of actors involved in preventing and combating domestic and gender-based violence, etc. have been developed and approved.

According to these programs, measures are taken to prevent the occurrence of domestic violence, gender-based violence and trafficking in human beings: information and educational activities on the legal education of student youth and prevention of domestic violence; a public awareness campaign to prevent trafficking-related situations; exhibitions-reviews of educational and reference books on prevention and counteraction to violence, gender discrimination; contests of thematic drawings for children and youth at the local level; producing and distributing school social advertising to prevent domestic violence; distribution of leaflets and booklets of relevant topics among the population of the city.

To ensure gender equality in the city's population and to provide individualized social services, labor management works closely with community-based social organizations. There are 40 organizations in the city of Uman, 25 of which are headed by women.

Local authorities, in order to bring the governance component closer to the people, should create a better platform for combating the existence and reproduction of inequality and for empowering an equal society.

Keywords: community, gender equality, women's and men's rights, state power, public organizations.

Стаття надійшла до редакції 4.05.2020 р.